UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ambrosius Calepi/||nus Bergomates: professor de||uotus ordinis Eremitarum sancti Au/||gustini: Dictionum latinarum e greco || pariter diriuantiu[m]: earu[n]de[m]q[ue] interpre/||tationu[m] collector ...

Calepino, Ambrogio

[Wien], 1512

VD16 VD16 C 227

H Ante V

urn:nbn:de:hbz:466:1-97871

Visual Library

Hoſpes q̄ſi oſtiū noſtrū petēs gene. cō. ſm Priſ. Hoſpes tamē dictus eſt ꝙ oſtiū noſtrū petat: vel ꝙ ore id ē oſculo aduenies nos petat ac mutuo petat̄. Luca. Hoſpes in externis audiuit curia tectis. Alij volunt eſſe generis omnis: nam neutruꝫ plurale habet hoſpita: cum tamē hoſpitia dici deberet: ſicut diues diuitia. Oui. li. xv. me. Nec ihoſpita tecta crotonis. Dicunt̄ autē hoſpites amici diuerſarū patriarū qui ſe mutuo recipiūt: cum alter in alterius patria pegrinus eſt. Oui. Nō hoſpes ab hoſpite tutꝰ. Cic. Per dextrā iſtā quam hoſpes hoſpiti porrexiſti. Taliſqꝫ amicitia hoſpitalitas dicit̄/ſiue hoſpitiū. Cicc. Fuit mihi cum illo vetus hoſpitiū. Et eorū domus quem gratis liberaliterqꝫ veniēti hoſpiti patēt hoſpitia dicuntur. Idē: Ex hac vita diſcedo tāqꝫ ex hoſpitio /nō tanqꝫ e domo. Quapropter ⁊ edes q̄ publice parāt ad egenos recipiēdos hoſpitia ⁊ hoſpitalia appellantur/ Nā illa q̄ viatoribus peregriniſqꝫ mercede patent Caupone diuerſoriaqꝫ vocant̄. Hinc appellamꝰ locū inhoſpitalē quo ſine periculo nō venimus/ aut moramur. Sunt tn̄ qui nec hoſpes nec oſtiū aſpirēt.

Hoſpita te. ⁊ hoſpita neutro genere ⁊ numero plurali que facile ſuſcipiunt. Hiero. in Exo. Poſtulabit mulier a vicina ſua ⁊ ab hoſpita vaſa argentea. Terē. in and. Num illi moleſto q̄ppiā he ſunt nuptie ꝓpt̄ huiuſce hoſpite cōſuetudinē? Sic hoſpita terra dicit̄ in qua facile ſuſcipimur. Et hoſpita equora/ ſeu hoſpita flumina ꝑ q̄ nauigari aut tranſiri pōt. Statiꝰ li. iij. the. Accipies feſſiſqꝫ libēs iterū hoſpita pandas flumina. Virgi. lib. iij. Pauca tibi e multis quo tutior hoſpita luſtres equora. Seruiꝰ: Hoſpita equora vicina. Nihil em̄ nobis vicinius eſſe conſtat.

Hoſpitale ſeu hoſpitium domꝰ hoſpitū. Liui. libro. ij. Ibi benigne excepti diuiſiqꝫ in hoſpitia curatis vulneribus. Significat etiā hoſpitiū amicitiā ⁊ familiaritatem: quam hoſpes erga hoſpitē habet.

Hoſpitalis ꝓ liberali ⁊ facili ad ſuſcipiendū hoſpites hoſpitio/aptoqꝫ ad ſeruiendū hoſpiti. Hoſpitale adiectiuū qꝺ eſt hoſpitis: ſiue qꝺ ad hoſpitem pertinet. Liui. lib. j. Exceptꝰ benigne ab ignaris conſilij cum poſt cenā in hoſpitale cubiculū deductus eſſet. Et li. ij. Alij profecti domus nuncij hoſpitaliū beneficiorū multos Rome hoſpitū/ vrbiſqꝫ charitas tenuit.

Hoſpitalitas ipa facilitas ⁊ in recipiēdo benignitas.

Hoſpitor hoſpitaris amice in hoſpitium recipio: vl̄ recipior.

oſtium inquit Var. vocāt qꝺ ex vno facto olei reficitur. Factum dicunt qꝺ vno tēpore cōficiunt: quem alij centum quadraginta aiunt eſſe modiorū.

Hoſtio is. equaliter eo/procedo equo ⁊ vicem reddo. Plau. in Aſi. Quin ꝓmitto inquā hoſtire contra vt merueris. i. equa reddere. Quādoqꝫ cōprimo coherceo/dictū ab hoſtia. Pacu. Niſi cohercuero proteruitatem atqꝫ hoſtiero ferociā. Quādoqꝫ offendo/cedo. Idem. Nunc id mihi moleſtū eſt ꝙ hoſtit volūtatem tuam. Huius cōpoſitū eſt Rehoſtio: qꝺ eſt vicem refero: vt inquit Feſtus.

Hoſtimentū/equamentū: vt cum quis ꝓ beneficio cōpenſationē accipit. Plau. in Aſi. Par pari datū hoſtimentum eſt: opera pro pecunia.

Hoſtis cōmunis generis ab hoſtio is. qꝺ eſt equo: cuꝫ in hoſtiū cōflictu ſoleat fieri quedā equatio ordinum ſeu ꝙ ex equa cauſa pugnā adeant. Unde apud antiquos hoſtis peregrinus dicebat̄: ꝙ ſuis legibus viuens nobis equus videret̄. Nūc dicunt eū quē tunc dicebāt perduellem: qui nobis/aut cui nos bellū publice decreuimus. Inimicus cum quo priuatas exercemus inimicitias.

Hoſtile pe. ꝓ. qꝺ eſt hoſtis. Virg. Indutoſqꝫ iubet trūcos hoſtilibus armis. Hinc hoſtiliter aduerbium ad modum hoſtium.

Hoſticus a. um. pe. cor. idē qꝺ hoſtile. Hora. in Ser. Hūc neqꝫ dira venena nec hoſticꝰ auferet enſis. Col. in ꝓſa. Ecqꝫ int̄ ferrū ⁊ ignes hoſticis incurſiōibꝰ vaſtatas fruges largius tn̄ cōdidere qꝫ nos quibus diuturna permittēte pace ꝓlatare licuit rem ruſticā.

Hoſticus ſubſtantiuū/nomen poete fuit.

Hoſticapax pe. cor. qui hoſtes capit.

Hoſtia ab hoſtis deducit̄/ſignificatqꝫ ſacrificiuꝫ qꝺ ab his fit qui in hoſtem pergunt ob victoriā. i. ꝓ victis hoſtibus. Unde etiā lares hoſtiolos dixerunt ꝙ hoſtes ab eis pellerent̄: hec ⁊ victima dicit̄. Hiero. Hoſtia dicitur q̄ per partes diuidit̄/ ⁊ ſanguis circa altare effundit̄/ ⁊ ipſa hoſtia foris cōburitur. Sacrificiū dicit̄ vinū ⁊ oleū ⁊ mediū animal. Holocauſtū totū cōbuſtum. Et victima anteqꝫ occidat̄. Feſtꝰ: Hoſtia ſacrificiū qꝺ laribus immolabant: qꝺ ab illis hoſtes arceri putabāt. Oui. Hoſtibus a domitis hoſtia nomen habet. In qua ſignificatione etiā dicit̄ victima a deuictis hoſtibꝰ: vt apud eundē: Victima q̄ dextra cecidit victrice vocat̄. Alij Hoſtiā ab hoſtio ferio deriuant. Placidus grāmaticus ab hoſtimēto. i. equamento. Gel. ſcribit hoſtiā a quolibet ſacerdote Victimam eius qui vicerit manibus debere immolari. Hoſtia etiā ciuitas: de qua in dictione/hoſtia. Et hoſtia nomen puelle quā a ſe amatam Propertius cynthiam vocat.

Hoſtiū hoſtiarꝰ. vide infra in dictiōe/oſtium.

Hoſtioriū/lignū equatoriū: baculus cum quo modiꝰ et cetere mēſure equantur: ⁊ alio noīe radius dicit̄.

H Ante V

Huber ſm Apul. cū h ab ὕω pluo. Alij magis ab humeo. Loca em̄ arida infecunda ſunt: contra que humecta ſunt feracia/ ⁊ mulierū hubera ſi humore careant: carebunt ⁊ lacte. Generis cōmunis vel omnis ꝓ abundanti ⁊ fecundo. Cato. lib. ij. Orig. Ita res huber fuit. Ambro. li. Hexa. Quecūqꝫ ex cauſa ſoli huberis ſterilitate mulctat̄. Palladiꝰ: Pratis recētia ſtercora ꝓficiēt ad huber herbarū. Huiꝰ cōtrariū eſt Inhuber. Gel. Inhuberes ⁊ multe quidem macreqꝫ eſſent. Huber ꝟo neutro genere māma eſt. Virgil. Binos alit hubere fetꝰ. At huber ꝓ fecūdo fit hubertas/huberti ⁊ hubertie aduerbia ꝓ fecūde/ copioſe.

Hnbero as. huberem ⁊ fecundū facio. Palla. lib. iiij. Hoc velut coitu ſteriles arbores huberant̄.

Hubertus a um. abundās. Gel. Sed ea ipa genera dicendi antiq̄tus tradita ab homero ſunt tria in tribꝰ. Magnificum in Ulyſſe ⁊ hubertum. Subtile in menelao ⁊ cohibitū. Mixtum moderatūqꝫ in Neſtore.

Hui/interiectio eſt dolētis/ironiā ſignificans.

Huic/datiuꝰ ꝓnois monaſyllabū eſt. vt: Huic coniunx Sicheꝰ erat. Qn̄qꝫ per dihereſim biſſyllabū efficit̄. Sta. lib. j. the. Letus huic dn̄o videas dare iura nepotes.

Hululo as. pe. cor. ꝓpriū eſt vocis/tum luporum/tum canum. Hinc hululatꝰ.

Hulula. penul. cor. auis buboni ſimilis que a cātu ſuo nomen accipit.

Humus/terra humefacta: a quo Humeus a. um. qꝺ ex humo eſt. Dica humus ꝙ humorē contineat: licet non conneniant tempore.

Humor ab humus fit: quia aque tertis incluſe ſunt.

Humidus a. em. pe. cor. qꝺ extrinſecꝰ humorē habet.

Humeo es. humui humectū: madidus ſum. Col. libro iiij. Uerum eſt/opere difficilior ꝙ neqꝫ humentē fodere poſſis ꝙ ſit glutinoſa/nec nimiuꝫ ſicca: qr vltra modū perduratur. Augu. libro. xiij. de ciui. dei. Erat enim puluis humectus.

Humeſco/humidꝰ fio. Virgi. lib. iij. geor. Humeſcēt

ſputmis flatuq́ ſequẽtũ. Ambro. ꝓ trãſlatiõe: Pul. chꝛum eſt vt diuinaꝝ ſcripturaꝝ humeſcamꝰ eloq̃o: ⁊ q̃ſi ros ſic in nos dei v̾ba deſcẽdant. Humecto as. frequẽtatiuũ/ſępe humidũ facio. Virg. lib. iiij. geoꝛ. Qui niger humectat flauẽtia culta galeſus. Col. lib. viij. Agnꝰ cũ eſt editꝰ erigi debet atq́ʒ huberibus ad moueri: tũ eius deductũ os p̄ſſis humectare papillꝭ: vt cõdiſcat maternũ trahere alimentum.
Humariũ/ſacrificij genus.
Humo as. humo cõtego/ſepelio. Cice. lib. tuſ. Mago rum eſt mos non humare coꝛpa ſuoꝝ niſi a feris ſint añ laniata. Idẽ in eodẽ. In terrã eñ cadẽtibꝰ coꝛpo/ ribus hiſq́ʒ humo tectis: a quo dictũ eſt humari. Hu matus ꝗ̃ humo cõtectꝰ/ſepultus quoq̃ mõ cõditus. Q̃ñq́ʒ tñ humatꝰ ꝓ ſepultus ponit̃. Gel. In ſui pue/ ri ſepulchꝛo humatꝰ eſt. Huiꝰ cõpoſita ſunt/exhumo qđ eſt e terra extraho. Inhumo terrę inijcio. Pli. lib. xvij. Nõ inhumare taleas aut ſiccare pꝛiꝰ q̃ſ ſerãt̃ vti lius cõꝑtũ: q̃uis inhumatꝰ q̃ñq́ʒ inſepultꝰ dicat̃.
Humanus a. um. ab homo: ſicut a fera ferinus/muta/ ta o in u. Veteres eñ homanus dixere: ⁊ ꝓpꝛie dici/ tur qđ eſt homis vel qđ ad hominẽ ſpectat. Plau. in Am. Non minus q̃ veſtrum q̃uis foꝛmidat malum humana matre natus humano patre. Terẽ. Homo ſum humani nihil a me alienũ puto.
Humane res dicunt̃ res hominũ: vt argentum: nũmi/ fundus poſtremo etiã ipſa cogitatio.
Humanitas/ ꝓpꝛie naturã humanaꝫ ſignificat. Unde apud ap̄lm ſcriptũ eſt: vt humanitas ſubijciat̃ diuini tati. Deinde ſumit̃ ꝓ eo qđ gręci παιδειαν dicunt nos eruditionẽ ⁊ inſtitutionẽ in bonas artes /quas q̃ ſincerit̃ cupiunt atq́ʒ aſſequunt̃: hi ſunt vel maxie hu/ mani. Huius ſciẽtię cura ⁊ diſciplina exvniuerſis aĩa libus vni hoĩ data eſt: idcirco humanitas appellata. Var. Praxiteles inq̃t ꝓpter artificiũ egregiũ nemi/ ni eſt paulũ humanioꝛi ignotus. Humanioꝛi dixit ꝓ eruditioꝛi. Hinc ſtudia humanitatis. i. eruditiõis ap pellantur: q̃bus artes liberales intelligunt̃. Sed q̃a homo inter oĩa aĩalia maxime mitis eſt. Idcirco hu/ manus ꝓ facili ⁊ miti ponit̃: ⁊ humanitas ꝓ facilita te/tractabilitate/mãſuetudine/clemẽtia /beniuolen/ tiaq́ʒ quã gręci φιλανθρωπιαν vocant quaſi amoꝛẽ in hoĩes φιλοσ amoꝛ ⁊ ανθρωποσ homo. Cice. lib. j. offi. Nõ mõ id virtutis nõ eſt: ſed eſt potius im manitatis omnẽ humanitatẽ repellẽtis. Ambꝛo. lib. iij. offi. Conſidera homo vnde nomẽ ſumpſeris. Ab humo vtiq́ʒ q̃ nihil cuiq́ʒ eripit. ſed oĩa largit̃ oĩbus: ⁊ diuerſos in vſus omniũ animantium fructus mini ſtrat. Inde appellata humanitas ſpecialis ⁊ domeſti ca virtus hominis quę conſoꝛtem adiuuat.
Humaniter aduerbium/ſignificat cum humanitate.
Humanitus ſimiliter aduerbiũ/ſignificat ab homini/ bus: ſicut diuinitus a deo ⁊ cęlitus a cęlo.
Humile. penul. coꝛ. dꝛ qđ eſt humi decliue. Unde ⁊ ꝓ paruo abiecto ⁊ ſubmiſſo ponit̃. Virgi. Atq́ʒ humi/ les habitare caſas. Col. li. iiij. Bos humilis inquit. Hinc hũilitas/bꝛeuitas/abiectio. Ci. li. j. offi. Quo/ rũ autẽ p̄ma ętas ꝓpter humilitatẽ ⁊ obſcuritatẽ in hoĩm ignoꝛatiõe v̾ſat̃. Humilio as. humilẽ facio.
Humerus pe. coꝛ. ab humo fieri q̃dã exiſtimãt q̃ inſtar humi ſufferẽdis oneribꝰ apti ſunt humeri. Sunt aũt humeri a q̃bus depẽdẽt bꝛachia. Quoꝛũ q̃dẽ hume/ roꝛũ latitudo foꝛtitudinẽ ac pꝛudẽtiã indicat. Virgi. lib. ij. Hęc fatus latos humeros ſubiectaq́ʒ colla. Hi etiã armi dicunt̃/a q̃bꝰ arma: vt inq̃t Feſtꝰ. Hinc hu meroſus a. um. Col. lib. iiij. Itaq́ʒ cuſtodiemꝰ vt a p̄/ dictꝭ locis q̃s hũeroſos ruſtici vocãt ſemina legamꝰ.
Hunni ppl̄i ſunt q̃ quõdã in ſcythia Europę ſuꝑ meo/ tidẽ paludẽ incoluere: deinde mutatis ſedibus ingen ti multitudine ꝓfecti in pãnoniã deueneunt. De his Hiero. in Ocea. Ab vltima meotide inter glatialẽ tanaim ⁊ maſſagetaꝝ imanes ppl̄os vbi caucaſi rupi bus feras gẽtes Alexandri clauſtra cohibẽt erupiſſe hunnoꝝ examina: q̃ pernicibus eq̃s huc illucq́ʒ volitã tantiacedis pariter ac terroꝛis cuncta cõplerant.

H Ante Y

Hyacinthus/flos/viola ⁊ gẽma in q̃ fulgoꝛ violaceus dilutꝰ eſt: vt inq̃t Pli. Uñ hyacinthinꝰ a um. pe. coꝛ. coloꝛ aerius/Hiero. in Exo. ſcribit pelles hyacinthi/ nas appellari a coloꝛe. Et velũ ex hyacitho cocco biſ ſo purpuraq́ʒ cõtextũ. In q̃ hyacinthus aeri deputa bat̃: ſicut coccꝰ etheri/biſſus terrę purpura mari: vt idẽ cum Ioſepho aſſerit. Oui. li. x. met. Annua p̄cla/ ra redeunt hycinthina pompa. Sunt aũt hyacinthi albi ⁊ cerulei ⁊ rubei ſiue purpurei. Uñ ⁊ hyacinthi na. Virgi. Et ſuaue rubẽs hyacinthus. Eſt autẽ hya cinthus ruber flos ex herba eiuſdẽ nois naſcẽs. A cu ius ſiẽtudine rubrę veſtes hyacinthinę veſtes nomi nantur: hoc eſt hyacintho floꝛe ſiẽes. Per. Huic ali/ quis cui circa humeros hyacinthina lena eſt. Uñ int̃ gẽmas q̃ berylli dicunt̃ hyacinthiçontes vocant̃ qui ruboꝛe quodã ſuffuſi ſunt. Et hyacinthus ꝑ ſe gẽma eſt amethyſto ſiẽis. Hyacinthinus coloꝛ hiſginꝰ etiã dꝛ a genere herbę quę hiſge dicit̃. De hyacintho aũt floꝛe duplex extat fabula. Nam ⁊ hyacinhtũ puerũ dilectũ ab Apolline: quẽ impꝛudẽs interfecit in hũc floꝛẽ mutatũ tradunt. Uñ in eo duę p̄mę littere inſcri ptę cernunt̃ αι. quę vox dolẽtis eſt. Et Aiacẽ in eun/ dem floꝛẽ cõuerſum aiunt: dum impatiẽtia p̄lati ſibi Ulyſſi ſeip̄m interemit: cuiꝰ nomẽ ſiẽiter in p̄ncipio αι litteras habet. Oui. Lttera cõis medijs pueroq́ʒ viroq́ʒ. Inſcripta eſt folijs hęc nois illa querelę. Sũt qui hyacinthos vacinia interp̄tent̃ latine. Pli. Ita/ lię inquit vacinia in aucupijs ſata. Gallię v̾o etiã pur purea tingendi cauſa ad ſeruoꝛum veſtes.
Hyacinthina ſubſtãtiuũ vt auctoꝛ eſt Hiero. ꝯtra Io/ ui. dicebant̃ q̃dã ſacra nocturna: hyacinthina v̾o ad/ iectiuũ eſt ab hyacinthus ſicmõ oſtẽſum eſt.
Hyades ſtellę ſeptẽ in coꝛnibus ⁊ oꝛe tauri q̃ quotiẽs naſcuntur vel occidunt pluuias creãt απο του υω pluo. Suidas υαδεσ οι επι των κερ. των του ταυ/ ρου αστερεσ. Ouiđ. At ſimul inducent obſcura cre puſcula noctẽ. Pars haydum toto de grege nulla la tet. Oꝛe micant tauri ſeptẽ radiantia flãmis. Naui/ tas quas hyades graiꝰ ab vꝛbevocat. Vel dictę ſũt hyades q̃ in ſpeciẽ y litterę poſitę ſint in cęlo. Alij di cunt q̃ hę bacchi nutrices fuerũt: q̃ dodonides nym phę vocant̃ a dodona ciuitate Epiri: ⁊ cum Iuno/ nis irã vererent̃/ fugerentq́ʒ Lycurgi regis ſeuitiã. Iupiter eas in cęlũ intulerit: ⁊ ſtellas eẽ iuſſerit. Alij tradunt Atlantẽ ex Aetra vxoꝛe Hiam filiũ ſuſcepiſ/ ſe: quẽ a leone deuoꝛatũ cuꝫ ſoꝛores miſerabili lamẽ/ tatione ꝓſequerent̃: vt meroꝛe vitã finirent Iupiter illas miſeratꝰ in ſtellas verterit: vt earũ pietatis per petuũ hoc eſſet teſtimoniũ: q̃ de fratris noie hyades ab hoĩbus dictę ſunt. Fuerunt autẽ ſeptẽ ſoꝛoꝛes q̃ ⁊ Atlãtides appellãtur. Latini eas ſuculas vocant: qꝛ ſues gaudẽt luto qđ fit ex pluuiali aqua. Harũ no mina Ambꝛoſia/Eudoꝛa/ Priſithoe/Coꝛonis / Pla xaura/ Poſtho/Tythe.
Hyena cum diph. ⁊ pe. pꝛo. animal ferum atq́ʒ agreſte qđ alternis maſculũ ⁊ fęminã tradit. Pli. Sermonẽ quoq́ʒ humanũ aſſimilare: in cuius ſpina articulus ſi ue nodus eſt ad medicamina efficax. Hiero. Fel hye ne oculoꝛũ reſtituit claritatẽ. De animali. Ouiđ. lib. xv. met. Et quę modo fęmina tergo. Paſſa marẽ: nũc eſſe marem miramur hyenam.
Hyalus pe. coꝛ. vitrum. Et pꝛo viridi coloꝛe ſumitur. Virgil. lib. iiij. geoꝛ. Mileſia vellera nymphę car/